

רבי חיים לייב שמואלביץ

ראש ישיבת מיר, בעל שערי חיים

דודי ירד לגנו

"דודי ירד לגנו לערוגות הבושם, לרעות בגנים וללקוט שושנים" (שה"ש ו, ב), ומובא במדרש רבה (שם): אמר ר' יוסי ב"ר חנינא, הפסוק הזה לא ראשו סופו, ולא סופו ראשו, ("גנו" - לשון יחיד, בעוד ש"גנים" הוא לשון רבים). לא היה צריך קרא למימר אלא דודי ירד לרעות בגנו, ואתה אמרת לרעות בגנים. אלא "דודי" - זה הקדוש ב"ה, "לגנו" - זה העולם, "לרעות בגנים" - אלו ישראל, ו"ללקוט שושנים" - אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות.

ריבוננו של עולם יורד לטייל בתוך כלל ישראל, בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, לקטוף שושני ורד, פרחים נעימים ונחמדים, בני הישיבות, צדיקי ישראל.

כשהאב מכה, אינו מכה בחנם, אלא ברצונו לתבוע משהו, דבר מסוים מבנו המוכה על ידו. בני הישיבות יודעים זאת שאין מכתו של הקב"ה לחנם, אלא לתכלית מסוימת. בתי כנסיות ובתי מדרשות שלנו, שלומדים בהן מוסר הן גן ד', כמו שאנו שונים במס' ברכות (ח, א): אמר ר' חייא בר אמי משמיה דעולא מיום שחרב בית המקדש, אין לו לקדוש ב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד. כולנו ישיבה אחת^כ, וכולנו שוים לצער ויגון, וכדברי ר' חייא בר אמי אמר ר' יוחנן (שבת קו, א): "אחד מן האחים שמת - ידאגו כל האחים כולם אחד מבני חבורה שמת - תדאג כל החבורה כולה". אמרי לה דמת גדול ואמרי לה דמת קטן". הקטן, הנהרג הקדוש הי"ד שהיה בשנותיו הצעירים, הוא היה גדול בישיבה, גדול שבחבורה, והסתלקותו מעוררת בנו מחשבות לתור ולחפש בנבכי הנפש, להתעורר מה שחסר לנו לגבי רוחניות.

"ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכתה" (בראשית כג, ב). מה ההספד שאברהם אבינו ע"ה הספיד את שרה אמנו, בפסוק שלמעלה (שם, שם, א) נאמר: "מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים, שני חיי שרה", ומסכם רש"י (שם), שכל שנותיה שוות היו לטובה מבחינת יראת חטא וחיי קדושה. בודאי פתח ואמר שאיננו כדאי להספידה, כנאמר (שם, כא, יב): "כל אשר תאמר אליך שרה - שמע בקולה", ומפרש רש"י (שם), "בקול רוח הקדש שבה למדנו שהיה אברהם טפל לשרה בנביאות", שכן שרה אמנו ע"ה זו יסכה (שם, יא, כט) "שסוכה ברוח הקדש", מכאן שהיתה גדולה ממנו, ומטבעם של דברים לקטן קשה להספיד את הגדול ממנו.

מכל מקום אמר את תמצית זעקת לבבו: יודעים אתם כיצד נעשית גדולה, שכל שנותיה היו שוות עליה לטובה? בזכות זו שלא היו להן הפסק, כלומר, שלא פסקה לעולם מלעבוד ללא הרף על מעשיה הטובים. אכן, מה אסוננו, רבותי? הן הכל עוסקים בתורה, לומדים מוסר, מדוע אין אנו מגיעים לגדלות? כי אנו מפסיקים ביניהם בין הפרקים, בימי ששי ושבת, בין הסדרים, בין הזמנים. ההפסק מחייב להתחיל ללמוד את החומר מחדש כדי שיתמצאו בו. תמיד בישיבתנו אני מעורר זאת לכל בן תורה שידע כי חורבנו הוא ההפסק. ואני חוזר על זאת כאן לעורר את כולנו.

עובדה נוספת הממחישה לנו את מה שההפסק גורם לרוע, נוכל ללמוד מעובדא דרבי עקיבא (כתובות סב, ב - סג, א) דהוה רעיא דבן כלבא שבוע, הוה חזיתיה ברתיה דהוה צניע ומעלי, אמרה ליה, אי מקדשנא לך אזלת לבי רב? אמר לה, אין. איקדשא ליה בצנעה ושרתיה וכו', אזיל יתיב תרי עשרי שנין בבי רב, כי אתא אייתי בהדיה תרי עשרי אלפי תלמידי. שמעיה להווא סבא דקאמר לה עד כמה קא מדברת (נוהגת) אלמנות חיים. אמרה ליה, אי לדידי ציית - יתיב תרי סרי שני אחריני. אמר (ר' עקיבא, ששמע כל זאת מאחורי הדלת) ברשותא עבידנא (לשבת בישיבה, מכאן ואילך) - הדר אזיל ויתיב תרי סרי שני אחריני בבי רב וכו'. ונשאלת השאלה, הכיצד זה לא נכנס לביתו לשמח את אשתו ולבשרה שהגיע, שנעשה גדול בתורה וכו' ולו לרגע בלבד? - זה כוחו של הפסק, שאפילו מועט הוא, אין כמותו להשפיע לרעה על התמדת הלמוד ושקידת העיון^ל.

וגם ר' עקיבא לא למד זאת אלא ממעשה שאירע לו, כמובא באבות דר' נתן (פ"ו, מ"ב): "מה היתה תחילתו של ר' עקיבא? אמרו: בן ארבעים שנה היה ולא שנה כלום, פעם אחת היה עומד על פי הבאר. אמר: מי חקק אבן זו? אמרו: לא המים שתדיר נופלים עליה בכל יום? אמרו לו: עקיבא! אי אתה קורא "אבנים שחקו מים" (איוב יד, יט)? מיד היה ר' עקיבא דן קל וחומר בעצמו: מה רך פסל את הקשה, דברי תורה שקשים כברזל - על אחת כמה וכמה שיחקקו את לבי שהוא בשר ודם. מיד חזר ללמוד תורה. כוחם של המים לחורר חור באבן בא להם מכח זה "שתדיר נופלים עליה בכל יום", תדיר ובכל יום.

תרתי לטיבותא! בקבלת התורה נאמר (שמות יט, ב): "ויסעו מרפידים, ויבואו מדבר סיני ויחנו במדבר ויחן שם ישראל נגד ההר". בספר "אור החיים" הקדוש מיישב את אריכות הלשון על דרך זו: "כוונת הכתוב היא להקדים שלשה ענינים, שהם עיקרי ההכנה לקבלת התורה שבאמצעותם נתרצה ה' להנחילם נחלת שדי, היא תורתנו הנעימה. האחד, הוא התגברות והתעצמות בעסק התורה, כי העצלות היא עשב המפסיד השגתה, ולזה תמצא כי כל מקום שיזכירנה ה' לתורה, ידקדק לומר לשון חוזק ואומץ (כגון דברים לא, ז), עוד גדר שימית עצמו עליה (כדרשת ריש לקיש [ברכות סג, ב] מנין שאין

ל. מי עשה מרועה צאן - רבי עקיבא, מנהיג ישראל? - אשתו עשתה זאת. צריכים לדעת, האשה יכולה לעשות מרועה צאן את 'רבי עקיבא', כפי שהוא אמר 'שלי ושלכם - שלה'.
לא. רבי עקיבא פסק הלכה כל ימי חייו, אך הלכה זו הייתה הקשה ביותר שפסק, אי אפשר להיכנס, הסכנה להיכנס רגע אחד, מבהיל על הרעיון מהו הפסק.

דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר (במדבר יט, יד): "זאת התורה אדם כי ימות באהל".

כמו כן רבותינו ז"ל ידקדקו בהזכרתם לומר (תמיד): "עסק התורה" (בש"ס), "השתדלות התורה" (בזוה"ק), ורבים (לשונות) כמוהו וכו', כי לא תושג ההשגה אלא בהתעצמות גדולה, וכנגד זה אמר הכתוב: "ויסעו מרפידים", לא בא להודיע המקום שממנו נסעו, שא"כ היה לו להקדימו קודם (שאמר, בפסוק א', שם) תחנותם ("ביום הזה באו מדבר סיני"), אלא נתכון לומר שנסעו מבחינת רפיון ידים, כמו שמצינו שדרשו כן רז"ל בפסוק "וילחם עם ישראל ברפידים" (שמות יז, ח, ובפס"ז שם פסוק א', בסנהדרין קו, א) [שזאת היתה להם בעבור] רפיון ידים [מן התורה], והן עתה נסעו מבחינה זו והכינו עצמם לעבוד עבודת משא בנועם ה', והוא אומרו "ויבואו מדבר סיני".

והענין השני, הוא השפלות והענוה, כי אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שמשפיל עצמו (עי' סוטה כא, ב ודרך ארץ זוטא פ"ח) ומשים עצמו כמדבר (מדרש אגדה במדבר כא, יט, ועי' עירובין נד, א), וכנגד זה אמר "ויחנו במדבר", פי' כלשון שפלות וענוה, כמדבר שהכל דורכים עליו.

והענין השלישי, [הוא] בחינת יעוד (=התוועדות) חכמים בהתחברות בלב שלם ותמים, לא שיהיה [תלמודם] בד בבד, שעליהם אמר הכתוב (ירמיה נ, לו) "חרב אל הבדים ונאלו" (עי' מכות י, א בהא דא"ר יוסי ב"ר חנינא, חרב וכו'), אלא יתוועדו יחד ויחדדו זה לזה (עי' שבת סג, א בהא דא"ר ירמיה א"ר אלעזר שני תלמידי חכמים וכו'), ויסבירו פנים זה לזה, (עיי"ש בהא דא"ר ירמי' ארשב"ל ב' ת"ח הנוחים זל"ז וכו'), וכנגד זה אמר "ויחן שם ישראל", לשון יחיד, שנעשו כולם יחד כאיש אחד, והן עתה הם ראויים לקבלת התורה, ע"כ דבריו.

המורם מזה: כשלומדים תורה "בכל כוחו", בלי רפיון ותשות, היא תורה עיקרית ואז היא סמא דחיי (עי' יומא עב, ב) ³⁷, ללמוד תורה מתוך ענוה ושפלות רוח ביותר. וכדאמר רב מתנה (בעירובין נד, א) מאי דכתיב (במדבר כא, יח): "וממדבר מתנה - אם אדם משים עצמו כמדבר זה שהכל דשים בו - תלמודו מתקיים בידו, ואם לאו - אין תלמודו מתקיים בידו". ולפיכך יש להרבות בלמוד המוסר המביא לתכלית נרצית זו. עוד למדנו, שאסור להיות רק לעצמו בלבד, אלא ללמוד גם עם אחר. זאת יישם בחיי הנפטר הקדוש הי"ד, שהיה יחיד במינו בדבר זה. ממרומים דורשים מאתנו כעת להתחזק בנקודה זו ועל כך היפנונו בשבט מוסר אנוש שכזה.

אנו תפלה לבורא עולם שירחם על עמו, ויאמר למלאך המשחית הרף, הנח ידך, כי כבר די צרות סבלנו על שכמנו אנו הנתונים למכים. נתחזק בלמוד התורה כי זו תכלית חיינו, והתחזקות זו תהיה בודאי זכות גדולה לנפטר הי"ד. עומדים אנו לפני הימים האחרונים לגאולה הקרובה בה יצמיח לנו הקב"ה שפע ישועה ופדות, אמן.

לב. הגמ' בשבת (פח, ב) אומרת, "דברי תורה יש בהם להמית ולהחיות, היינו דאמר רבא למיימינין בה סמא דחיי, למשמאילים בה סמא דמותא. ופירש רש"י, "למיימינים. עסוקים בכל כחם וטורדים לדעת סודה, כאדם המשתמש ביד ימינו שהיא עיקר". תורה צריך ללמוד בכל כוחו, אז זה סם החיים למיימינים בה.